

**ОБґРУНТУВАННЯ РОЛІ ЗАРУБІЖНОГО УКРАЇНСТВА
ЯК ЧИННИКА ЕТНОКУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ
УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ
ПОЛІТИКИ РЕВАНШУ РФ
Аналітична записка для МОН України**

Російська агресія супроти України на початку ХХІ ст. вплинула на розвиток українського суспільства в цілому та на українців за кордоном і взаємини України з українською діаспорою зокрема. Політика реваншу російської федерації (далі – рф) та прагнення повернути Україну під свій контроль почала формуватися ще до відновлення Україною незалежності 24 серпня 1991 р.

Вважаємо, що середина 80-х років ХХ ст. стала переломним періодом не лише в історії України, але і в історії рф. Оскільки після розпаду Союзу Радянських Соціалістичних Республік (далі – СРСР) відповідальні за злочини комуністичного режиму супроти українського народу так і не були належно покарані, імперська машина на початку 20-х років ХХІ ст. змогла застосувати свої найжахливіші репресивні методи для досягнення реваншу. Війна, яку розпочала рф в Україні 20 лютого 2014 р., стосується всіх українців як в Україні, так і поза її межами і лише посилила їхнє єднання у боротьбі за власну державність. Адже від часу своєї появи росія претендує на українську культурно-історичну спадщину та цивілізаційні здобутки українського народу в своїх агресивних загарбницьких цілях, заперечуючи етнокультурне підґрунтя існування української державності. Тому боротьба українського народу проти геноцидної політики російської влади

щодо українців є спільною відповіддю світового українства, фінальною метою якої є збереження територіальної цілісності кордонів держави відповідно до головного принципу міжнародного публічного права, згідно з яким територія України є недоторканною від посягань з боку інших держав шляхом застосування військової сили або загрози силою.

Крім цього, міжнародна політика рф спрямована на побудову авторитарної імперії з незмінним «лідером» на чолі, що бореться проти «колективного Запада» і «недружественних стран» та не дозволяє військово-політичним блокам розширювати свої кордони, вбачаючи в цьому нібито якусь небезпеку для свого існування. А Українська держава при цьому прагне рухатися в бік розвитку цивілізованих демократій, планує євроатлантичну інтеграцію та вступ до військово-політичних блоків задля підвищення власної обороноздатності. Адже за всю історію сусідства з росією українці переконалися, що їх диктаторський режим знищує будь-які прагнення до етнічної самоідентифікації та культурної самоцінності нації.

Тому в умовах війни із рф для України пріоритетом є євроінтеграція та вступ до міцних та дієвих військово-політичних блоків. Роль української діаспори у цьому процесі вагома та незаперечна, адже, мешкаючи та працюючи за кордоном, українці можуть безпосередньо та

активно вести боротьбу проти експансії завойовницької та людиноненависницької ідеології «русского мира», відстоюючи та зберігаючи при цьому свою ідентичність як дієвої та невід’ємної частини світового українства.

Співпраця «Україна – діаспора» започатковувалася на рівні ряду найвідоміших потужних міжнародних організацій, що протягом багатьох років репрезентують українську громаду у світі, таких як: Світовий Конгрес Українців, SKU (Ukrainian World Congress, UWC); Європейський Конгрес Українців, ЄКУ (European Congress of Ukrainians, ECU); Українська всесвітня координаційна рада, УВКР (Ukrainian World Coordinating Council, UWCC); Український Конгресовий Комітет Америки, УККА (Ukrainian Congress Committee of America, UCCA); Українсько-Американська Координаційна Рада, УАКК (Ukrainian American Coordinating Council, UACC); Злучений Український Американський Допомоговий Комітет, ЗУАДАК (United Ukrainian American Relief Committee, UUARC); Міжнародна асоціація українців, МАУ (International association of Ukrainian studies); Світова Федерація Українських Жіночих Організацій, СФУЖО (World Federation Of Ukrainian Women’s Organizations, WFUWO) та ін. Через ці організації українство всього світу та громадяни інших країн об’єднуються для допомоги Україні в боротьбі проти російської агресії.

Порівнюючи особливості етнокультурних взаємин «Україна – діаспора» та беручи до уваги боротьбу українського народу щодо нівелювання Української державності та геноциду українського народу з боку рф, можна визначити та охарактеризувати такі основні періоди

взаємовідносин України з діаспорою від середини 80-х років ХХ ст. до початку 20-х років ХХІ ст.: 1) 1985 – 1991 рр.; 2) 24 серпня 1991 – 1994 рр.; 3) 19 липня 1994 р. – 18 лютого 2014 р.; 4) 20 лютого 2014 р. – 23 лютого 2022 р.; 5) 24 лютого 2022 р. – до сьогодні.

Перший період (1985–1991) – криза комунізму та початок лібералізації радянської України – розпочався, коли в СРСР відбувалися демократичні реформи М. Горбачова, що згодом призвели до розпаду комуністичної імперії та здобуття незалежності пострадянськими республіками. Останні роки існування України у складі деградуючого СРСР стали перехідним періодом, адже у цей час відбувалися трансформація геополітичних, етносоціальних і світоглядних поглядів та формування уявлень про подальший розвиток етнокультурних, соціоетнічних, етнонаціональних, релігійних та державно-політичних процесів у незалежній Україні. Етнокультурні взаємини «Україна – діаспора» цього періоду були епізодичними та здійснювалися лише під наглядом радянських спецслужб. Безконтрольних взаємин з діаспорою не було і не могло бути, бо в радянській Україні все знаходилося під контролем кремлівського режиму, відбувалися політичні репресії, мовне і культурне зросійщення, а національна еліта була змушена виконувати настанови уряду УРСР. А хто не виконував, того кагебістська агентура контролювала або просто морально чи фізично знищувала, тому багато української інтелігенції намагалася виїхати за кордон. Українцям за межами України теж загрожувала мовна, культурна, релігійна та етнічна асиміляція. Задля збереження власної етнічної ідентичності, відстоювання

своїх прав і свобод активні українці за кордоном об'єднувалися в громадські організації.

Другий період (24 серпня 1991 – 1994). Із прийняттям історичного Акта про державну незалежність в Україні відбулося багато важливих подій, що поживали також етнокультурні та етнополітичні взаємини «Україна – діаспора». Зокрема, у результаті Всеукраїнського референдуму понад 90% українців висловилися за незалежний шлях розвитку держави. Діаспора сприйняла цей крок позитивно і підтримала його на сто відсотків, очікуючи від України швидкого прогресу у розвитку міжнародних взаємин, активного сприяння українського уряду щодо повернення українців на Батьківщину та ін. Президентом було обрано Л. Кравчука, який ініціював налагодження співпраці з українською діаспорою на державному рівні. В екзилі протягом 1991–1992 рр. ще діяв реформований Державний Центр Української Народної Республіки (далі – ДЦ УНР), займаючись консолідацією світового українства, його політичних та громадських об'єднань. Проте згодом очільник ДЦ УНР М. Плав'юк передав Л. Кравчуку свої повноваження і символи влади. З цього часу державні посольства України почали роботу над налагодженням взаємозв'язків із громадськими об'єднаннями українців у країнах проживання. Боротьба за незалежність перейшла на новий етап, але наслідки впливу радянської ідеології на свідомість українців закоренились глибоко. Представники національної еліти, зокрема громадсько-політичні діячі, науковці, освітяни та митці, які мусили виїхати у період тотальних переслідувань українських націоналістів

і переховуватися за кордоном, почали повертатися в Україну і робити певні кроки на шляху розбудови української держави. Розпочалися зміни як усередині країни, так і за її межами, робота з повернення спадку репресованої творчої інтелігенції, налагодження міцних і різнопланових зв'язків із діаспорою, становлення міжнародного іміджу України тощо.

Третій період (19 липня 1994 – 18 лютого 2014) взаємовідносин України та діаспори розпочався зі зміною влади в Україні, тобто коли президентом було обрано Л. Кучму, який прийшов на проросійських гаслах і за два терміни на посаді (1994–2005) дав змогу зміцнити олігархічним кланам та розширити торговельно-економічні та політичні зв'язки з рф, хотів запровадити в Україні дві державні мови (українську та російську), що зіграло в подальшому на руку кремлівському режиму у його планах подальшого зросійщення українців. Окрім цього, у грудні 1994 р. США, Велика Британія, Росія та Китай підписали меморандум про гарантії безпеки України в обмін на її відмову від статусу ядерної держави. Проте ці гарантії для рф нічого не означали, бо вона їх продовжує ігнорувати, тероризуючи весь світ ядерною зброєю. А фактична легалізація перебування російського Чорноморського флоту в українському Криму дала можливість зробити його у подальшому стратегічним плацдармом для збройного вторгнення росії в Україну. Внаслідок цього зацікавленість українців діаспори у налагодженні зв'язків з Україною трохи зменшилася, адже повільні зміни в розвитку взаємовідносин та фактична неспроможність української держави належно підтримувати українців за межами

України розчарували і сповільнили активну співпрацю. На хвилі національного піднесення подій Помаранчевого майдану (22 листопада 2004 – 26 грудня 2004) та акцій протестів проти політики Л. Кучми до влади прийшов В. Ющенко (2005–2010), який визначив розбудову взаємостосунків з українськими громадами за кордоном одним із пріоритетів державної політики України загалом, зацікавленість та підтримка з боку закордонних українців зросли знову. Проте прихід до влади проросійського президента В. Януковича (25 лютого 2010 – 22 лютого 2014), який виявився до того ж зрадником і ворогом України, українська діаспора категорично не сприймала та навіть проводила протести проти зустрічей з ним. Приміром, уперше в історії незалежної України представники української діаспори США не зустрілися з українським президентом, який там перебував з візитом. Отже, у цей період взаємовідносини України та діаспори можна охарактеризувати як нестабільні, бо керівництво держави мало приділяло уваги закордонному українству.

Четвертий період розпочався з 20 лютого 2014 р., у цей час стосунки «Україна – діаспора» значно зміцнилися. Україна у цей період разом із діаспорою пережила революційний Майдан Гідності за євроінтеграцію (30 листопада 2013 – лютий 2014), що змусив впасти злочинний проросійський режим В. Януковича. Завдячуючи згуртованості українців, була відновлена вертикаль влади – обрано президентом П. Порошенка, який почав цілеспрямовану роботу з ліквідації кризи та нормалізації внутрішньої ситуації в державі і налагодження міждержавних відносин та євроінтеграційного вектора розвитку України та взаємин

з українською діаспорою. Закордонні українці надавали значну гуманітарну допомогу, а також моральну та духовну підтримку емігрантам, які у цей період виїздили за кордон. З часу окупації Криму та початку воєнних дій на Сході України розпочалася внутрішня хвиля вимушених переселенців, т. зв. внутрішньо переміщені особи (далі – ВПО). Її особливістю було те, що ВПО переселялися переважно в межах Української держави. І лише незначна кількість емігрувала за кордон. Українська держава, волонтери в Україні та закордонні українці після початку збройного нападу рф на Україну об'єдналися для спільної боротьби проти російських загарбників. Зміна президентської команди й обрання Президентом України В. Зеленського у травні 2019 р. суттєво не вплинули на взаємовідносини із закордонними українцями та громадськими організаціями. Оскільки діаспора є сполучною ланкою між керівництвом України і державою проживання, то представники діаспори, як один із важливих чинників сучасної системи міжнародних зв'язків, під час війни продовжили незмінно виконувати роль «культурних амбасадорів», а також репрезентативну, комунікативну, політичну, волонтерську та інші функції, налагоджуючи крос-культурні взаємини та розповідаючи світу правду про події в Україні та боротьбу українського народу з окупантами в умовах збройного протистояння з росією.

П'ятий період взаємовідносин «Україна – діаспора» розпочався після початку повномасштабного вторгнення рф на територію України 24 лютого 2022 р. і триватиме до перемоги України у війні з рф. Війна рф супроти України стала чинником, який спричинив

нову – п'яту – вимушену хвилю еміграції українців (попередні чотири хвилі мали місце в кінці XIX – протягом XX ст.). Можна назвати її «ноювою українською хвилею» тимчасових біженців за кордон, постраждалих від військових дій рф в Україні. Її основною відмінністю від попередніх стало те, що відбулася різка вимушена масова еміграція не лише в межах України, а переважно за кордон, а також примусова депортація українців, зокрема дітей, передусім до рф та в білорусь, що міжнародним правовим співтовариством прирівнюється до воєнного злочину. У цей період відбуваються також внутрішні міграції, і ВПО отримують захист від держави. Українці ж за кордоном (біженці) знаходяться під захистом інших держав, мають підтримку від української діаспори за кордоном та гуманітарну і соціальну допомогу від урядів країн тимчасового перебування.

Після початку збройного протистояння України супроти рф українці отримали безпрецедентний рівень підтримки від закордонного українства, роль української діаспори у налагодженні контактів між волонтерськими організаціями та державно-політичними структурами виявилась суттєвою і визначальною. Також українці, які постраждали від злочинних дій армії рф в Україні, отримали значну підтримку від міжнародного співтовариства. Адже саме у країнах Європи, США та Канаді українська громада була і залишається великою та активною, а після початку повномасштабного вторгнення кількість українців у цих країнах значно зросла, відповідно зріс також вплив української діаспори на політику держав щодо України та різноманітну допомогу українському народові, зокрема біженцям та війську. Завдяки

українцям за кордоном, їх участі у різних заходах, які організовували представники української діаспори в країнах проживання, демократичні уряди країн все більше впевнювалися у тому, що рф своїми діями тероризує та здійснює геноцид українців. Тому таку роботу закордонні українці мають продовжувати й надалі і вона має підкріплюватися державною підтримкою.

Отже, практична модель етнокультурних й етнополітичних взаємин української діаспори з Україною від середини 80-х років XX ст. до початку 20-х років XXI ст. являє собою систему взаємостосунків, що у кожен визначений період мали свої особливості та характерні культурно-історичні й етнополітичні ознаки. Протягом цього культурно-історичного періоду взаємовідносини «Україна – діаспора» змінювалися від спорадичних, підпорядкованих тоталітарній адміністративно-командній і контрольованій радянській системі контактів з українською діаспорою до комплексної взаємовигідної співпраці українців з Україною на демократичних засадах. На них впливали чинники як внутрішньодержавні, так і міждержавні, проте вони тривають постійно, і це доводить існування та розбудова спільного етнокультурного простору світового українства, що сприяє збереженню й розвитку української ідентичності, розширенню комплексу етнокультурних зв'язків України з діаспорою, особливо в умовах російсько-української війни. Від початку повномасштабного вторгнення росії в Україну робота громадських об'єднань українців за кордоном значно активізувалася. Зміцнилися зв'язки та співпраця між громадськими об'єднаннями та посольствами України в країнах проживання.

Загалом діаспора завжди впливала на міжнародну політику на користь України й була дієвим політичним, економічним, культурним, інформаційним, мистецьким та чинником збереження і розвитку української етнокультурної самобутності в інших країнах проживання українців. До початку гібридної агресії РФ супроти України українці за кордоном з активною громадянською позицією (тобто ті, які не асимілювалися) приєднувалися до існуючих громадських об'єднань або створювали нові українські спільноти, передусім щоб не лише зберегти свою етнокультурну самобутність та ідентифікацію, але й стати повноправними громадянами в країнах проживання та досягти успіху, а після повномасштабного вторгнення вони стали дієвою та впливовою підтримкою для народу України. Проте значна частина українців все ж потребують допомоги та перебувають на державних виплатах країн проживання й отримують підтримку від громадян.

Зарубіжне українство в умовах гібридних загроз та військового протистояння з росією своєю активною підтримкою сприяло збереженню українських етнокультурних традицій та фольклору; створенню освітньо-наукових осередків у країнах проживання; відзначенню важливих державних свят та пам'ятних дат; вшануванню пам'яті національних діячів та героїв; проведенню етно- та фольклорних фестивалів та інших культурно-мистецьких заходів тощо.

Крім цього, зарубіжне українство своєю активною підтримкою також продовжує сприяти розвінчуванню ідеології «руського мира» та протидії російській пропаганді; проведенню акцій на підтримку України; створенню центрів для

збору гуманітарної допомоги; благодійній допомозі українському народу; волонтерській допомозі українському фронту; наданню тимчасового прихистку українським біженцям, освітньої, правової та медичної допомоги; пошуку роботи для біженців; вшануванню пам'яті полеглих героїв, які боронять територіальну цілісність та незалежність України, і т. д.

Діяльність української діаспори позначилася на розвитку етнокультурних процесів у суверенній Україні. Громадські та громадсько-політичні організації надавали фінансову, моральну та гуманітарну допомогу Українській державі. За підтримки діаспори міжнародна спільнота в знак солідарності з Україною засудила злочинні дії тоталітарного сталінського режиму СРСР, спрямовані на організацію Голодомору 1932–1933 рр. в Україні, наслідком яких стало знищення мільйонів людей, руйнування соціальних основ, вікових традицій, духовної культури й етнічної самобутності українців. Це зафіксовано в Спільній заяві парламентів країн близького і далекого зарубіжжя з нагоди 70-х роковин Голодомору на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН. 28 листопада 2006 р. Верховна Рада України ухвалила закон № 376-V про те, що Голодомор 1932–1933 рр. в Україні визнано геноцидом українського народу. Станом на червень 2023 р. Голодомор офіційно визнали геноцидом українського народу 32 країни світу, уряд частково визнаної Чеченської Республіки Ічкерія, Європейський парламент, деякі штати США та церковні організації, серед яких Католицька церква, Константинопольська православна церква, Українська греко-католицька церква, Українська автокефальна православна церква,

Православна церква України, Українська церква Київського патріархату та ін. Проте ще й досі росія та її прихильники заперечують те, що Голодомор був спланованою радянською владою кампанією геноциду українців.

В Україні на початку 90-х років розпочали діяльність науково-дослідні установи, що розвивали українознавство як наукову та освітню галузь знань про Україну та українців і займалися налагоджуванням контактів із представниками української діаспори й координацією діяльності закордонних об'єднань українців. Передусім це Науково-дослідний інститут українознавства Міністерства освіти і науки України (далі – НДІУ) у Києві під керівництвом професора П. Кононенка. Інститут українознавства було засновано 24 січня 1992 р. як самостійний навчально-науковий підрозділ Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка, що займався міждисциплінарними дослідженнями України, українців і світового українства, досвіду етнічного культуротворення та впровадженням здобутків українознавства в освітню практику, а також координацією співпраці з українознавчими центрами та інституціями в усіх країнах розселення українців. Також була налагоджена тісна співпраця між діаспорою і Центральним державним архівом музею літератури та мистецтва (ЦДАМЛМ), який отримав твори українських діаспорних вчених. Щороку завдяки діаспорі збагачувалися фонди історичних, краєзнавчих музеїв, бібліотек, картинних галерей, історико-культурних заповідників та інших закладів культури України. Наприкінці 1992 р. уряд України прийняв рішення про утворення спеціалізованого державного органу

– Національної комісії, що мала обстоювати державну політику в галузі культурних цінностей та вживати заходів для повернення на історичну батьківщину культурних надбань і їх належного збереження. Основним аспектом у її діяльності стала робота з творчою українською діаспорою.

За понад 30 років відновленої незалежності України взаємовідносини України і діаспори значно змінилися та зміцнилися, зокрема, з'явився спільний етнокультурний простір, продовжилося духовне, культурне й релігійне єднання світового українства задля вирішення проблем, пов'язаних із розбудовою вільної й демократичної суверенної держави. А протягом останнього десятиліття, під час російсько-української війни, Україна та діаспора стали ще більше об'єднаними спільною боротьбою супроти російської агресії.

НДІУ Міністерства освіти і науки України має понад 30-річний досвід співпраці з українцями в усьому світі. Науковий колектив в умовах російсько-української війни продовжує активно створювати новий науково-освітній контент для українців в Україні та за кордоном, тож пропонує органам державної влади України врахувати його у розробці Державної цільової програми співпраці із закордонними українцями.

Рекомендації:

1. Згідно зі статтею 12 Конституції України (254к/96-ВР) «Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави». Керуючись цією статтею та посилаючись на Положення про Науково-дослідний інститут українознавства (нова редакція) (затверджено Наказом МОН України № 1493 від

09.12.2016 р.), основною метою діяльності НДІУ є «організація, координація та здійснення наукових досліджень в галузі українознавства і наукове забезпечення українознавчого складника в системі освіти і виховання України, поширення наукової та науково-популярної інформації (знань) про Україну й українство у світі». Згідно з Положенням одним із завдань, які виконує НДІУ МОН України, є «зміцнення зв'язків з українцями й українознавчими центрами за кордоном».

Поширенням українознавства за кордоном, підтримкою численних ініціатив української діаспори, реалізацією ідеї національного відродження і розвитку України, організацією та координацією наукових досліджень з проблем українознавства, популяризацією української науки, культури та мистецтв серед української діаспори покликані займатися закордонні філії НДІУ.

Відділ міжнародних зв'язків та євроінтеграції, що є структурним підрозділом НДІУ, займається забезпеченням участі НДІУ у міжнародних програмах у галузі українознавства; науковим забезпеченням українознавчого складника в системі освіти і науки України; поширенням наукової та науково-популярної інформації (знань) про Україну й українство у світі; розвитком українознавства як системи наук та міждисциплінарних студій про Україну і світове українство.

2. Керуючись Законом України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» № 2834-IX від 13.12.2022 р., передусім статтею 5 цього Закону «Принципи державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської

ідентичності», державна політика у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності формується відповідно до цього Закону на основі наукових досліджень з урахуванням прогнозів, статистичних даних, експертних висновків та громадської думки, крім усього іншого, зокрема й у сфері співпраці із закордонними українцями з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності. Статтею 9 цього Закону «Особливості національно-патріотичного виховання» визначаються особливості національно-патріотичного виховання, однією зі складових якого є співпраця із закордонними українцями.

Співпраця із закордонними українцями щодо формування та реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності здійснюється відповідно до Закону України «Про закордонних українців» № 1582-IV від 04.03.2004 р. У статті 1-1 цього Закону йдеться про те, що відносини у сфері співпраці із закордонними українцями регулюються Конституцією України, цим Законом, іншими нормативно-правовими актами, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. У статті 10-1 Закону йдеться про те, що Кабінет Міністрів України: 1) затверджує державну цільову програму співпраці із закордонними українцями; 2) затверджує порядок оформлення і видачі посвідчення закордонного українця; 3) сприяє проведенню заходів за участю фахівців та громадськості щодо забезпечення співпраці із закордонними українцями. Зокрема, у статті 10-3 цього Закону також йдеться про повноваження центрального органу

виконавчої влади у сфері освіти і науки щодо співпраці із закордонними українцями, до яких належать: 1) забезпечення реалізації державної політики щодо сприяння здобуттю закордонними українцями освіти в Україні; 2) сприяння відкриттю та функціонуванню навчальних закладів за кордоном, у яких здійснюється навчання українською мовою або вивчається українська мова; 3) участь у виконанні освітніх та наукових програм відродження і розвитку національної культури та української мови в місцях компактного проживання закордонних українців.

Реалізуючи Державну цільову програму співпраці із закордонними українцями, рекомендуємо МОН України включити до цієї Програми створення державних філій НДІУ та просимо повернути статус національного. Цей статус дасть можливість НДІУ діяти як державна установа академічного рівня, яка здатна за підтримки держави надавати освітні, культурно-просвітницькі та гуманітарні послуги українцям за кордоном.

24 філії НДІУ створені з метою поширення українознавства за кордоном в умовах війни, на підтримку численних ініціатив української діаспори, реалізації ідеї національного відродження і розвитку України, організації та координації наукових досліджень з проблем українознавства, популяризації української науки, культури та мистецтв серед української діаспори. Згідно з Положенням про філію Науково-дослідного інституту українознавства за кордоном на громадських засадах завданням діяльності закордонних філій є: підтримка української діаспори за кордоном; розповсюдження української літератури;

організація курсів з вивчення української мови за кордоном; організація виставок українських творів мистецтва; здійснення перегляду документальних фільмів про героїчний спротив українського народу російській агресії; проведення майстер-класів для української діаспори; координаційна робота.

3. Пропонуємо МОН України розробити та узгодити з Міністерством закордонних справ України і за підтримки Кабінету Міністрів України Національну стратегію співпраці із закордонними українцями.

Національна стратегія співпраці із закордонними українцями має базуватися на потужностях філій НДІУ МОН України. Вважаємо, що кількість філій НДІУ МОН України має лише збільшуватися і координація їх діяльності має бути не на громадських засадах, як зараз, а отримати опіку від держави. В умовах війни підтримка Українською державою біженців за кордоном дуже важлива і має відчуватися суттєво. Підтримка українських учнів, студентів, учителів, викладачів та науковців з боку України є дуже важливою, і вони мають за кордоном отримувати ті ж самі освітні послуги, які гарантує держава українцям в Україні. Тим більше, що в Україну зараз надходить велика допомога від світового співтовариства, і українська влада її має використовувати, у тому числі й для підтримки закордонних українців та біженців, які опинилися у вимушеній еміграції через російську агресію, та для розвитку освітньо-наукових осередків за кордоном. МОН України не повинне допустити асиміляції українських освітян, науковців та молоді, які опинилися в еміграції, втікаючи від війни. Філії українознавства за кордоном мають

статі культурно-просвітницькими та науково-освітніми осередками. Вважаємо, що філії НДІУ МОН України за державної підтримки зможуть координувати такі осередки для українців за кордоном. Лише Українська держава та профільні міністерства мають звернути на це увагу і сприяти цьому процесу.

4. Пропонуємо МОН України включити до Національної стратегії співпраці з діаспорою План щодо повернення біженців в Україну після закінчення великої війни з росією. Він має базуватися на широкій підтримці українців за кордоном, особливо нової хвилі українських емігрантів, які вимушено опинилися та перебувають там уже близько

двох років, шукаючи спосіб якось вижити. Українська держава через профільні міністерства і підпорядковані їм науково-дослідні установи має продовжувати працювати над збереженням національної ідентичності українців та створенням, координацією і фінансуванням науково-просвітницьких осередків за кордоном, де українці отримуватимуть необхідну допомогу для майбутнього повернення в Україну та реінтеграції в українське поствоєнне суспільство.

Любов ОТРОШКО
orcid.org/0000-0002-1204-7493
науковий співробітник відділу
української етнології НДІУ